

σάσης σπουδαίως κατά την αρχαιότητα. Ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους αὐτοκράτορας ἡ Λεπίτις ἐξωραίσθη, ἐξαιρετικῶς δὲ τὴν ἐκαλλώπισεν ὁ ὢ ἐν αὐτῇ γεννηθεὶς αὐτοκράτωρ Σεβήριος ὁ Ζ΄.

Λεβιδίου. Κομπολόσις τῆς Ἀρχαίας, καταστάσα περιόνιμον διὰ τὴν ἐν αὐτῇ συζροτηθεῖσαν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1821 μάχην. **Μάχη Λεβιδίου.** Τὴν 30ὴν Μαρτίου 1821 τὰ πρῶτα ἐπαναστατικὰ τμήματα τῶν Ἑλλήνων ὑπέστησαν πανωλεθρίαν εἰς Καρφαιναν τοιαύτην, ὥστε ἀπόλεσαν τὸ ἠθικόν των καὶ οἱ πλείστοι, λιποτακτικῶς, ἐγράψαν εἰς τὰ ὄρη. Οἱ πτοχοὶ ἐκεῖνοι ὄρεσιβιοὶ ἐπέστῃσαν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀντεπεξέλθουν πρὸς τὰ τακτικά στρατεύματα τοῦ σουλτάνου, διαθέτοντα τόσα μέσα καὶ ἐλιποτάκτων ἀδρόφω. Ἡ ὁδὸς ἦδη ἀπὸ Τριπόλεως εἰς Καλάβρυτα, ἀνακτῆσαντα μόλις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τὴν ἐλευθερίαν των, ἦτο πλέον ἐλευθέρω. Ἀλλ' οἱ Καλαβρυτινοὶ ἀποκρινόμενοι τὸν ζυγὸν των, ἔσπευον νὰ λάβουν μέρος καὶ εἰς ἄλλας μάχας, ἀντιλαμβάνομενοι φυσικὰ ὅτι ἡ κτηθείσα ἐλευθερία δὲν ἦτο ἐξηραλισμένη μὲ μίαν ἐντελῶς τοπικὴν ἐπιτυχίαν των. Ἡ συναίσθησις τοῦ ἀμέσου ἐκ Τριπόλεως κινδύνου τῶν Καλαβρυτῶν συνεκέντρωσεν 800 ἐξ αὐτῶν ὑπὸ τοὺς Καλαβρυτινοὺς ἀρχηγούς Πετιμεζαίους, Σκαλτσάν, Λεγουρίτην, Χαλαλάμπην, Στριφτομπολαγ, Καρασπύρον, Νικ. Σολιώτην κλπ. Ὅλοι αὐτοὶ ἔσπευον εἰς Ἀ., ὅπου, συγκεντρωθέντων καὶ μερικῶν ἐκ Τριπόλεως ὑπὸ τὸν Ἀβράλην, συγκεροτήθη μία δύναμις ἀρκετὰ ἀξιόλογος διὰ τὴν περιστάσιν. Αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ τῆς Τριπόλεως μόλις ἐπληροσφῆθησαν τὴν συγκεροτήσαν τῶσιν ἐπαναστατῶν εἰς Ἀ. ἀπέστειλαν ἐναντίον των ἰσχυρὰν δύναμιν, ἡ ὁποία, ἀναχωρήσασα ἐκ Τριπόλεως τὴν 31ην μεταμεσονύκτιον ὥραν, ἐφθασεν εἰς Ἀ. ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου. Οἱ πλείστοι τῶν ὄρεσιβιῶν ραγιαδῶν, μόλις εἶδον τοὺς Τούρκους ἐπερχομένους, ἐγράψαν εἰς τὰς πέριξ ὄρεινὰς θέσεις. Εἰς Ἀ. ἀπέμειναν μόνον περὶ τοὺς 60 καὶ οἱ ἀνοικτοὶ ἀναφερόμενοι ἀρχηγοί, οἱ ὅποιοι, ἐγκλεισθέντες εἰς μερικὰς οἰκίας, ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ ἀγωνισθοῦν μέχρις ἐσχάτου. Οἱ Τούρκοι φθάσαντες ἐπολιορκήσαν τοὺς ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἐγκλεισθέντας, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τοὺς ὑπεδέχθησαν διὰ σφοδροῦ πυρός. Πείσμων καὶ φοβερὰ μάχη ἐπεκολούθησε, κρατήσασα ἐπὶ ἐπτὰ ὀλοκλήρους ὥρας. Οἱ Τούρκοι ἐπείρθησαν ἐπανεπιλημένας ἐφόδους, πλὴν ὅλαι συνετριβήσαν. Τέλος πολλοὶ ἐξ αὐτῶν κατορθώσαν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ κατώγια τῶν πολιορκουμένων οἰκιῶν, ὁπόθεν, πυροβολοῦντες κατὰ τῶν κλεφτῶν, τοὺς ἐπέφερον μεγάλην φθοράν. Ἡ θέσις τῶν πολιορκουμένων ἠφάνιστο ἢτο κρισιομένη, λαμβανόμενον ἢτ' ὄψει ὅτι ἐτελείωσαν καὶ τὰ πυρομαχικά των. Ἐξήρνα ἠκούσθησαν φωναὶ ἐκ τῆς πρὸς Καλάβρυτα κατευθύνσεως καὶ πυροβολισμοί. Ἐπήρξατο ἐκεῖθεν ὁ ἐκ Σουλδ. τῶν Σκαλτσάν μὲ τὰ πύλλυρα του. Ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς προηγουμένης ὁ Σκαλτσάν, ἀγωνιστὴς διατί, ἰσως ὡς λέγεται διαφωνήσας, εἶχεν ἀναχωρήσει μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐκ Ἀ. Συγγρονοὺς κατέφθανον ἐξ ἄλλων σημείων ὁ Πλατοῦτας, ὁ Τσαφάτινος, ὁ Νικολὸς Πετιμεζάς καὶ ἄλλοι. Οἱ Τούρκοι, τεθέντες οὕτω μεταξὺ δύο πυρῶν καὶ ὑποστάντες πολλὰς ἀπολείας, ἐγράψαν εἰς φυγὴν. Κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν ἐφρονεῦθησαν ὁ Στριφτομπολαγ ὁ ὑπαρχηγὸς Σαλμενίκος καὶ τρεῖς στρατιῶται, ἐτραυματίσθησαν δὲ καὶ ἀρκετοί. Ἡ λαμπρὰ νίκη τῶν Καλαβρυτινῶν εἰς Ἀ. ἀνεπέτρωσε τὸ καταπεσόν ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς Καρφαινῆς φρόνημα τῶν μαχητῶν, ὥστε νὰ ἐπακολουθήσουν εὐθὺς καὶ ἄλλαι λαμπρότεραι ἐπιχειρήσεις.

Λεβούριον. Πόλις τῆς Θράκης παρὰ τὸν ποταμὸν Ἐβρον. Παρ' αὐτὴν κατὰ τὴν 29ην Ἀπριλίου 1091 συγκεροτήθη φρονικωτάτη μάχη μετὰ τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἄλλων στρατῶν των, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ τῶν Πατζινάκων, οἱ ὅποιοι κατεστράφησαν ἐξ ὀλοκλήρου. Ὅτε κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐσημάνεν ἀναλήγηριον, τὸ πедин τῆς μάχης ἦτο πλήρως πτωμάτων, οἱ δὲ ἐπιζήσαντες εἶχον συληφθῆ ὅλοι αἰχμάλωτοι καὶ ἀπεσφάζοντο παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ βυζαντινὸς στρατὸς ἔψαλλε καὶ τὸ ἐξῆς παρόδιον ἐπὶ τῇ φεβερῇ ἐκείνῃ καταστροφῇ τῶν Πατζινάκων: «Διὰ μίαν ἡμέραν οἱ Σκίθαι τὸν Μάϊον οὐκ εἶδον». Τοὺς ἐλαχίστους ἐπιζήσαντας κατώπισεν ὁ βασιλεὺς εἰς Μογλενά τῆς Μακεδονίας, ἐξ οὗ οἱ Πατζινάκοι καὶ Μογλενῆται ἀπεκλήθησαν.

Λεωνῶς. Τίτλος ἀρχόντος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ῥωμαίοις. Ἀ. κυρίως ἐκαλοῦντο οἱ ἀπεσταλμένοι ὑποστράτηγοι. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατορῶν, πάντες οἱ δημόσιοι λειτουργοὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ ἦσαν λ. τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐπὶ Καίσαρος ὑπῆρχον καὶ λ. ἀνιστρατήγοι, δηλ. πολιτικοὶ καὶ στρατ. διοικηταὶ τῶν ὑπερποντίων ἐπαρχιῶν, καθὼς καὶ λ. λεγεωνάριοι, ἀρχηγοὶ τῶν διαφορῶν λεγεωνῶν. Οὕτω καλοῦνται ἐπίσης καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Πάπα.

Λεγῶν. Ἡ λ., κυρία μονὰς τῶν ρωμαϊκῶν στρατῶν καὶ τὸ μέγα ὄργανον τῶν κατακτιήσεων, αἵτινες τόσον ἀνύψωσαν τὴν ἀρχαίαν Ῥώμην, ἐφάρσκει τὴν ἀρχὴν τῆς ἐν αὐτῇ τῇ ὀργάνωσι, ὀδυσσοδῶς στρατιωτικῇ, τῆς γεννητικῆς πόλεως. Ὁ εἶδος πλῆθυστικῶς κατενέμετο ἔκτοτε εἰς τρεῖς φυλάδας, ὑποδιαιορμένως ἐκάστη εἰς δέκα ἑκατονταρχίας καὶ δέκα δεκαρχίας ἢ ἀρχικὴ ἑκατονταρχία συνετίθετο ἐξ 100 πεζῶν καὶ δικαυτῶν ὅφ' ἐνός ἑκατοντάρχου ἡδεκαρχία εἶχε δέκα ἱπτεῖς ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἐνός δεκαρχου. Τοιοῦτος ἦτο ὁ ἐμβρυώδης σχηματισμὸς τῆς λ., σῶμα μικτόν, περιλαμβάνον συγχρόνως πεζικὸν, βαρὸν καὶ ἑλαφρόν, καὶ ἱπτικόν καὶ ἀληθῆς τύπος τοῦ ἐνόπλου ἔθνους. Ἐν τῇ ἀρχῇ, ἡ λεγῶν, ἐξηματιζέτο κατὰ τὸν δωρικὸν τρόπον εἰς μίαν μόνην μάζαν, βάρους δέκα ζυγῶν. Οἱ πλουσιότεροι ἄνδρες, δηλ. οἱ καλλίτεροι ὀπλισμένοι, ἐτοποθετοῦντο εἰς τοὺς πρώτους ζυγούς. Ἢ αὐτῇ συνήθεια ἐπεκράτησεν ἐπὶ τὴν κερδὸν ἀζόμη μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς ἀπογραφῆς. Οἱ τέσσαρες πρῶτοι ζυγοὶ τῆς λ.-φάλαγγος ταύτης περιελάμβανον τοὺς μὲ πλήρη ὀπλισμὸν λεγεωνιστάς, οἵτινες ἀνήκον εἰς τὴν πρώτην κλάσιν ὁ πέμπτος καὶ ἕκτος ζυγὸς συνετίθετο ἐξ ἄνδρων στρατολογουμένων

ἐν τῇ δευτέρῃ καὶ τρίτῃ κλάσει· ἐπὶ πλέον, ἡ τετάρτη κλάσις καὶ βραδύτερον ἡ πέμπτη (ὅταν ἐκλήθη εἰς τοὺς στρατούς), ὑπὸ τὸ ὄνομα ἄσάτων, ἀπετέλουν τὴν δεξιαμενὴν τῶν ἑλαφρῶν στρατευμάτων. Ἐν τῇ τῆς μάχης καὶ ὅταν δὲν ἐφορῶντο ἐν δράσει, οἱ ἄσάτοι ἀπετέλουν δύο συμπληρωματικὰς ζυγούς, τοποθετούμενος εἰς βήματα τινα ὀπισθεν τῆς λεγεῶνος. Τοῦ μετώπου τῆς λεγεῶνος ὄντος ἐκ πεντακοσίων ἀνδρῶν, περιελάμβανεν αὐτὴ 3.000 λεγεωνιστάς, ἦτοι: 2.000 χορηγοῦμένους ὑπὸ τῆς πρώτης κλάσεως: 500 ὑπὸ τῆς δευτέρας καὶ 500 ὑπὸ τῆς τρίτης· εἶνε αὐτὴ ἡ ἀναλογία τῶν ἑκατονταρχιῶν ἐν ἐκάστῃ κλάσει. Οἱ ἄνδρες τῶν πρώτων ζυγῶν ἐκαλοῦντο πρίγγητες (1)· ἔφερον τὸ δόρυ. Οἱ τῶν δύο τελευταίων ζυγῶν ἐκαλοῦντο πύλανοι, κατότιν τριάριοι· ὅλων των ἦτο ὁ ὄσος (pilum). Ὁ σχηματισμὸς οὗτος ἀγῶνος, ὁ τόσον πυκνός, τόσον βαρὺς, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀρμόσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Ῥώμης. Ὁ Κάμυλλος, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰγού αἰῶνος, εἶδεν εἰς τὴν λ. τὴν εὐκαρῆσιαν, ἠτις τῆς ἔλειπε, ὑποδιαιορῶν τὴν γραμμὴν ταύτην εἰς μικρὰ σώματα, ὀνομασθέντα σπείραι (manipulus), ἐκ 10 ἀνδρῶν μετώπου ἐπὶ 8 βάθους, διαχωριζόμενα ὑπὸ διακέων, ἴσων πρὸς τὰ μίση μετώπου. Τοῦτο κατορθώθη διὰ τῆς παραδοχῆς τοῦ ζυγῶνος ὅς κυρίου ὅλου ἀγῶνος ἀντὶ τοῦ δόρατος. Ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ τὴν ὅποιαν θὰ καλέσωμεν πρῶτον κατὰ σπείρας σχηματισμῶν, διὰ τὸν διακρινόμενον τοῦ προηγουμένου, ὃν θὰ ὀνομάσωμεν «πρῶτον ἐν φάλαγγι σχηματισμῶν», οἱ ἄσάτοι ἐπύκνωσαν ἐπὶ τῶν τριάριων. Ἡ σπείρα ἔχει 8 ζυγούς ἀντὶ τῶν 6: 4 πρίγγητων, 2 τριάριων, 2 ἄσάτων. Θὰ σημειώσωμεν ἐπὶ ἐκάστη σπείρα ἐξέκτρω τὰ ἑλαφρὰ στρατεύματά της. Οἱ 7ος καὶ 8ος ζυγοὶ ἐφέροντο ἐμπρὸς διὰ νὰ ἀρροβολίζονται, ὅπως ἔκαναν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ὁ 3ος ζυγὸς ἢ οἱ βοὶ οὐλμοὶ τῶν προσωικῶν ταγματῶν ἢ λόχων. Οὕτω κατ' ἀ-

Λεγεωνιστῆς
ἀφίσταται μέγρι τοῦ α' Καρχηδονικοῦ πολέμου, περὶ τὸ 264 π. Χ.

Τότε παρουσιάζεται ὁ δεύτερος κατὰ σπείρας σχηματισμὸς, ὅστις παρουσιάζει μίαν τακτικὴν πρόοδον, περισσότερον χαρακτηριστικὴν: Ἡ λ., εἶχε τὰς σπείρας τῆς ἀνεπτυγμένης ἐν λεπτῇ τάξει, δηλ. ἐπὶ μίας μόνῃ γραμμῇ: παραδέχονται δι' αὐτὴν διατάξιν, εἰς ἣν διδόν, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, τὸ ὄνομα τῆς κλιμακωτῆς διατάξεως· τὴν τάσσουν ἐπὶ τριῶν γραμμῶν. Ἐκάστη σπείρα συνετίθετο ἐκ τριῶν εἰδῶν λεγεωνιστῶν, δηλ. κατεχόντων ἐκάστου ὀπλισμοῦ διαφορετικόν: τοὺς συνεγόνουν τοῦναντίον κατὰ χωριστὰς σπείρας. Ὑπάρχον 10 σπείραι ἄσάτων, 10 σπείραι πρίγγητων, 10 σπείραι τριάριων, ἀντὶ τῶν 30 ἑτερογενῶν στρατῶν. Οἱ ἄσάτοι, ἀπὸ ἑλαφρῶν στρατιῶται, καθίστανται στρατιῶται γραμμῆς καὶ ἀναλλάτουν τὸ δόρυ μὲ τὸν ὄπλόν. Τοὺς τοποθετοῦν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν εἰς τὴν δευτέραν γραμμὴν τοποθετοῦνται οἱ πρίγγητες· εἰς τὴν τρίτην γραμμὴν τοποθετοῦνται οἱ τριάριοι, οἵτινες λαμβάνουν τὸν ὀπλισμὸν τῶν ἄσάτων. Αἱ σπείραι τῶν δύο πρώτων γραμμῶν ἔχουν δύναμιν 120 ἀνδρῶν ἐπὶ 10 βάθους· οἱ τῆς τρίτης γραμμῆς ἔχουν τὴν ἡμίσειαν δύναμιν μόνον, μὲ 6 ἄνδρας ἐπὶ τοῦ μετώπου· αἱ γραμμοὶ διίστανται κατὰ 300 πόδας (2). Ὑπάρχον 3.000 λεγεωνισταί, διαιρούμενοι εἰς 1.200 ἄσάτους, 1.200 πρίγγητας καὶ 600 τριάριους. Τῶν πρώτων πεισάντων νὰ ἐκπληροῦν τὰ καθήκοντα ἑλαφρῶν στρατευμάτων, τοὺς ἀντικατέστησαν ὅφ' ἐνός νέου εἶδους στρατιῶτων, προσωρισμένων διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ὑπηρεσίαν καὶ εἰς τοὺς ὁποίους δίδουν τὸ ὄνομα προσωριστικοὶ (prolites). Ὁ ἀριθμὸς των εἶνε 1290 κατὰ λ., ὁ ὀλός των νὰ προσέξουν τὴν πορείαν τῶν φάλαγγων, νὰ παρενοχλοῦν τὸν ἐχθρόν, νὰ ἀρχίζον τὸν ἀγῶνα, νὰ παρσκευάζουν τὴν προσβολὴν τῶν γραμμῶν καὶ, ἀφ' ἧς στιγμῆς αἱ τελευταῖαι αἰτιαί τιθένται ἐν κινήσει διὰ νὰ προσβάλλουν τὸν ἀντίπαλον, νὰ διαροῦν διὰ τὸν διακένων τῶν σπειρῶν καὶ νὰ λαμβάνουν θέσιν ὀπισθεν τοῦ σχηματισμοῦ. Ἡ πλήρης λ., παρουσιάζει 4.200 μαχητάς. Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς δὲν εἶνε ἀμετάβλητος· μέγρι τῆς μάχης τῶν Καννῶν ἐποικίλλεν ἀπὸ 4.200 ἔως 4.600· ἐξ ἡμετέρας ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἐφάσσε τοὺς 5 χιλ. ἄνδρας καὶ κατὰ τοὺς πολέμους τῆς Μακεδονίας 6.000 Ἀρκετοὶ λοιπὸν διὰ νὰ γνωρίζωμεν τὴν δύναμιν τῆς σπείρας ἄσάτων καὶ πρίγγητων, νὰ ἀφαιροῦμεν ἀπὸ τὴν πλήρη λεγῶνα τὸν ἀσάτων 1800 καὶ νὰ διαροῦμεν τὴν διαφορὰν δι' 2). Ἡ σπείρα σχηματίζει

1) Ἐκ τοῦ princeps, πρῶτος.
2) Ὁ ρωμαϊκὸς ποὺς ἰσοῦτο πρὸς 0,295 μ.